

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ЧЖАН ЇФУ

УДК 378.011.3 – 051:78.071.2

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО СПРИЙНЯТТЯ У МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент
СОКОЛОВА Ольга Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, доцент
кафедри фортепіанного виконавства і
художньої культури.

Офіційні опоненти:

доктор мистецтвознавства, професор
ШИП Сергій Васильович,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського», професор кафедри
музичного мистецтва і хореографії;

кандидат педагогічних наук
БОНДАРЕНКО Анжеліка Володимирівна,
Криворізький державний педагогічний
університет, старший викладач кафедри
методики музичного виховання, співу та
хорового диригування.

Захист відбудеться 28 листопада 2016 року о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 27 жовтня 2016 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**



Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток людської здатності до осягнення і розуміння мистецьких явищ лежить в основі збагачення художньої культури суспільства та удосконалення мистецької освіти. Адекватне, повноцінне сприйняття образного змісту музики є однією з фундаментальних теоретичних і прикладних педагогічних проблем, від розв'язання якої залежить удосконалення багатьох аспектів професійно-освітньої діяльності майбутнього вчителя музики. Здатність до сприйняття художньо-образного змісту музики уможлиблює розвиток фахово необхідних якостей педагога-музиканта (інтелекту, емоційної культури, творчих здібностей тощо), забезпечує успішну реалізацію майбутньої музично-педагогічної діяльності.

У сучасних реаліях постійного зростання вимог до рівня підготовки майбутнього вчителя музики виникає необхідність у формуванні його здатності до усвідомлення універсальних взаємозв'язків між музикою та широким естетико-культурним простором на тлі осягнення художньо-образного змісту музичного мистецтва, володіння методиками виконавської та художньо-педагогічної інтерпретації, оцінки, а також організації музично-пізнавальної діяльності школярів.

Грунтуючись на основних положеннях теорії художнього пізнання (М. Бахтін, Л. Виготський, О. Костюк, О. Мігунов, П. Якобсон та ін.), закономірностях функціонування художнього образу (Ю. Гусєв, В. Зінченко, О. Леонтьєв, С. Смірнов та ін.), сучасні науковці досліджують художньо-образне сприйняття музиканта у площинах: творчо-комунікативної взаємодії особистості з мистецтвом (О. Комаровська, О. Мелік-Пашаєв, Н. Мороз, Г. Побережна, О. Самойленко, Г. Тарасов, С. Шип та ін.); формування музично-образного мислення (О. Бурська, О. Головіна, І. Гринчук, Т. Костогриз, І. Ремньова, В. Синегубова, Л. Яковенко та ін.); виконавської інтерпретації музичних творів (О. Колесник, В. Москаленко, В. Приходько, О. Шульпяков та ін.).

У галузі музичної педагогіки проблема формування художньо-образного сприйняття привертала увагу науковців у таких аспектах: осмислення визначеного феномена як професійно значущої якості майбутнього вчителя музики (М. Козлов, Н. Морозова, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.); удосконалення змісту, форм і методів підготовки педагогів-музикантів (Л. Безбородова, А. Бондаренко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Соколова, Б. Тихонов та ін.); у контексті вивчення специфіки музично-інструментального навчання майбутніх учителів музики (Ю. Алієв, В. Бурдь, Н. Гуральник, К. Карпова, Се Тін, В. Шульгіна та ін.); психології музично-виконавської діяльності студентів-піаністів (Д. Кірнарська, І. Лещинська, К. Тарасова, І. Хотенцева, Г. Ципін та ін.).

Складність вирішення проблеми формування художньо-образного сприйняття обумовлена існуючими у мистецькій освіті суперечностями між: історично вичерпаними методами й формами навчання та зростаючими вимогами до рівня підготовки вчителів музики; традиційною орієнтацією

фахової підготовки майбутнього вчителя на опанування спеціальних знань і розвитком їх суб'єктивно-неповторного ставлення до явищ мистецтва; системою загально визнаних цінностей та індивідуальними інтересами й уподобаннями особистості.

Аналіз праць свідчить про наявність наукового підґрунтя для вирішення проблеми становлення художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики, проте методика його формування в умовах інструментально-виконавської підготовки фахівців ще не була предметом наукового дослідження у музично-педагогічній освіті.

Актуальність визначеної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та методичної розробленості зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування та кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи та засоби удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики». Тему дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 12 від 29 травня 2014 року).

Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Об'єкт дослідження – процес інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методика формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Відповідно до мети дослідження визначені такі **завдання**:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми у науковій літературі;
- визначити сутність поняття «художньо-образне сприйняття майбутнього вчителя музики» та його структуру;
- розкрити зміст інструментально-виконавської підготовки в контексті формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики;
- розробити принципи та педагогічні умови ефективного формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики на заняттях у класі інструментально-виконавської підготовки;
- визначити критерії, показники та виявити рівні сформованості художньо-образного сприйняття у студентів музично-педагогічних спеціальностей;

- експериментально перевірити ефективність поетапної методики формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення філософії та естетики про мистецтво як особливу форму людської свідомості (Р. Арнхейм, І. Арсенєв, В. Ванслов, Г. Гегель, А. Зись, І. Кант, М. Каган, О. Кривцун, Г. Меднікова, Т. Ліппс та ін.); концептуальні положення психології щодо художнього сприйняття як активного відображення мистецької дійсності, теорії художнього образу, образного мислення (Б. Ананьєв, Н. Берхін, Н. Бучило, Л. Виготський, Ю. Гусєв, В. Зінченко, Б. Кубланов, О. Леонтєв, Є. Майлін, С. Смірнов, М. Старчеус, П. Якобсон та ін.); наукові праці, присвячені вивченню художньо-емоційного впливу музичного мистецтва на особистість (Л. Бочкарєв, Л. Дорфман, О. Костюк, Є. Назайкінський, В. Остроменський, В. Петрушин, А. Сохор, Б. Теплов та ін.); психолого-педагогічні дослідження особливостей становлення художньої свідомості майбутніх учителів музики в умовах музично-освітньої діяльності (Е. Абдуллін, А. Козир, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, Л. Рапацька, О. Рудницька, С. Шип, О. Щолокова, Д. Юник та ін.); теоретико-методичні розробки з питань удосконалення фахової, зокрема інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики (Ю. Алієв, Л. Арчажникова, Н. Гуральник, В. Муцмахер, В. Подуровський, М. Степанов, І. Хотенцева та ін.); ключові ідеї фортепіанної педагогіки щодо особистісного та професійного розвитку студентів-піаністів в процесі навчання гри на музичному інструменті (А. Бірмак, А. Каузова, Є. Ліберман, А. Малінковська, С. Савшинський, Се Тін, С. Фейнберг, Г. Ципін, В. Шульгіна та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було використано такі методи:

- *теоретичні*: аналіз та узагальнення філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми; систематизація, класифікація отриманих теоретичних та експериментальних даних; вивчення педагогічного досвіду в системі музично-педагогічної освіти – для формулювання концептуальних засад дослідження, визначення сутності художньо-образного сприйняття майбутнього учителя музики та його структури, моделювання педагогічного процесу;

- *емпіричні*: методи масового збору інформації опитування, інтерв'ю, бесіда, психолого-педагогічне спостереження, вивчення результатів творчої діяльності студентів, констатувальний та формувальний експерименти – з метою визначення результативності експериментальної роботи;

- *статистичні*: методи кількісної обробки результатів дослідження, відображення їх у таблицях і формулах – для фіксації експериментальних даних та перевірки ефективності розробленої методики формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше*:

- розроблено та апробовано поетапну методику формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, що базується на активізації та взаємодії музично-слухової сфери, асоціативних і конструктивно-логічних форм мислення, художніх і виконавсько-технологічних компонентів у творчій діяльності щодо осягнення та інтерпретації образного змісту музичних творів;
- визначено сутність і структуру художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики, критерії та показники його сформованості;
- розроблено принципи та педагогічні умови ефективного формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки;
- створено організаційно-методичну модель формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Уточнено сутність понять «художнє сприйняття», «художній образ» у контексті досліджуваної проблеми.

Подальшого розвитку набули засоби діагностики сформованості художньо-образного сприйняття, теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх учителів до використання педагогічного потенціалу художньо-образного сприйняття у фаховій діяльності.

Практичне значення дослідження визначається ефективністю запропонованої методики та її спрямованістю на оптимізацію фахової, зокрема інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. Отримані у дослідженні теоретичні висновки та експериментальні дані можуть бути використані у розробці навчальних і методичних матеріалів, рекомендацій з питань розвитку художньо-образної складової свідомості майбутніх педагогів-музикантів, а також слугувати основою для оновлення та коректування змісту навчання з дисциплін «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Методика музичного навчання».

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювались на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ-ХХІ століть (Дрогобич, 2014); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2015); XIII Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (Київ, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (Братислава, 2016); на засіданнях кафедр фортепіанного виконавства і художньої культури та теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського, на щорічних звітних науково-практичних конференціях

професорсько-викладацького складу, аспірантів та докторантів НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2016).

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/747 від 25.04.2016 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-01/400 від 30.03.2016 р.), Чернівецького державного університету імені Ю. Федьковича (довідка № 17/15-911 від 25.03.2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження відображено у 8 публікаціях автора, 5 з яких – у фахових виданнях з педагогіки, 1 – у міжнародному виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (всього – 232, з них 7 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 209 сторінок, з них 174 сторінок основного тексту. Робота містить 6 таблиць, 2 рисунки, що разом з додатками становить 11 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його теоретично-методологічну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено її наукову новизну та практичну значущість, а також наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи дослідження проблеми формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики»* – проаналізовано естетико-філософську, психолого-педагогічну, мистецтвознавчу літературу з проблеми дослідження, узагальнено наукові підходи щодо трактування сутності та змісту поняття «художньо-образне сприйняття». Розглянуто специфіку формування досліджуваного феномена у фаховій підготовці майбутніх учителів музики, на тлі цього визначено сутність поняття «художньо-образне сприйняття майбутнього учителя музики» та його структуру.

Вивчення наукової літератури дало змогу констатувати багатоаспектність поглядів на проблему формування художньо-образного сприйняття. На основі аналізу положень філософії, естетики про феномен мистецтва та природу художньої комунікації (І. Арсен'єв, М. Бахтін, Г. Гегель, А. Зись, М. Каган, І. Кант, О. Кривцун, Т. Ліппс, О. Леонт'єв, Л. Столович та ін.), психологічних теорій художнього сприйняття (Т. Адорно, Б. Анан'єв, Р. Арнхейм, Н. Берхін, В. Ванслов, Л. Виготський, Ю. Гусєв, В. Зінченко, Е. Курт, Д. Леонт'єв, О. Леонт'єв, С. Смірнов, П. Якобсон та ін.) уточнено зміст понять «сприйняття», «художнє сприйняття».

У розділі визначено, що сприйняття виступає провідною формою пізнання людиною існуючої реальності насамперед шляхом усвідомлення

перцептивної інформації, отриманої від органів відчуттів, і створення образної картини світу, що включає самого суб'єкта, просторове оточення та часову послідовність подій. З'ясовано, що теоретичні концепції художнього сприйняття базуються на загальних закономірностях активного відображення предметів і явищ дійсності та специфіці функціонування художнього образу як особливої форми чуттєво-раціонального пізнання й осмислення творів мистецтва, що визначають індивідуально-неповторний характер цієї діяльності та забезпечують її художньо-змістову цілісність.

Проблема формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики посідає одне з центральних місць у сучасній теорії і практиці мистецької освіти, музичній педагогіці і психології та досліджується у аспектах: вивчення сутності музичного мистецтва та особливостей його пізнання (І. Гринчук, О. Костюк, В. Медушевський, Є. Назайкінський, В. Синегубова, К. Тарасова, С. Шип, Л. Яковенко та ін.); педагогічного керівництва сприйманню музичних творів (В. Бурдь, К. Карпова, Л. Колтунова, І. Лещинська, В. Остроменський, Л. Рапацька, О. Ростовський та ін.); дослідження означеного феномена як провідного виду мистецької діяльності суб'єктів навчання (Е. Абдуллін, Ю. Алієв, Т. Костогриз, Н. Морозова, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.).

У результаті аналізу наукових джерел з'ясовано, що вирішення проблеми удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики пов'язане з формуванням здатності до сприйняття художньо-образного змісту музичних творів як основи глибокого пізнання, адекватної оцінки та творчої інтерпретації музичних явищ. Зазначена здатність розглядається сучасною педагогікою мистецтва не лише як фахово необхідна якість, а й важлива умова забезпечення ефективності навчання та підготовки вчителів до розуміння духовних цінностей мистецтва і передавання їх наступним поколінням. Встановлено, що формування художньо-образного сприйняття зумовлене художнім змістом та активно-творчим характером спеціальної підготовки вчителів музики, науково-теоретичний, психолого-педагогічний, методичний та музично-виконавський компоненти якої становлять основу їх майбутньої професійної діяльності.

У розділі доведено, що важливими факторами реалізації художньо-образного сприйняття майбутнього вчителя-музиканта виступають чутливість музичного слуху та характер емоційного реагування на зміст музичної інформації. Основою формування уявлень про цілісний художній образ твору, вмінь його інтерпретувати – є знання про стилі і жанри, форми й засоби виразності музичного мистецтва, розвиненість творчої уяви й мислення, суб'єктивний досвід художньо-естетичної діяльності (Л. Арчаржникова, Л. Безбородова, М. Козлов, В. Муцмахер, В. Подуровський, О. Рудницька, О. Соколова та ін.).

Вказані положення стали основою визначення поняття **«художньо-образне сприйняття майбутнього вчителя музики»**, що трактується у дослідженні як *здатність особистості до почуттєво-інтелектуального осягнення емоційно-виразного, поетико-метафоричного змісту музичних*

творів з метою його трансляції учнівській аудиторії засобами виконавської та вербальної інтерпретації.

Теоретичне осмислення сутності та змісту художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики уможливило визначення **структури** досліджуваного феномена, яка складається з трьох компонентів: *емоційно-перцептивного, когнітивно-операційного, інтерпретаційно-оцінного*.

Емоційно-перцептивний компонент, елементами якого є емоційна реакція і музично-слухові уявлення, відображає здатність до сенсорного осягнення й глибокого емоційного переживання настроїв і характеру музики. Змістові характеристики цього компонента визначають чутливість музичного слуху фахівців та їх здатність до продукування й збереження у свідомості музично-слухових уявлень як інтонаційно-образних орієнтирів на шляху пізнання художньо-виразного змісту творів.

Когнітивно-операційний компонент охоплює елементи: музично-теоретичні знання та мисленнєві операції і процедури, що відображають обсяг і глибину спеціальних музичних знань студентів, потрібних для осмислення логіки організації і розвитку образної сфери музичних творів, втілених у систему наукових понять, визначень; мисленнєві операції раціонального та художнього пізнання (аналіз, синтез, уява, фантазія, асоціативні зв'язки тощо).

Інтерпретаційно-оцінний компонент містить такі елементи: виконавська та вербальна інтерпретація музичних творів, естетична оцінка музичних явищ. Ці елементи віддзеркалюють володіння прийомами емоційно-виразного виконання музичних творів і створення індивідуально-неповторних, оригінальних виконавських концепцій, а також здатність до вербального тлумачення змісту образів музики та їх адекватної естетичної оцінки.

Таким чином, художньо-образне сприйняття майбутніх учителів музики виступає основою глибокого духовно-практичного освоєння мистецтва, а його ефективне формування можливе в процесі спеціально організованого навчання.

У **другому розділі** – *«Організаційно-методичні засади формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки»* – обґрунтовано шляхи і засоби формування художньо-образного сприйняття студентів у процесі інструментально-виконавської, зокрема фортепіанної підготовки.

У розділі з'ясовано, що найбільш суттєві недоліки навчання студентів гри на музичному інструменті пов'язані з недостатнім розвитком художньої свідомості майбутніх педагогів-музикантів. Такі фактори, як: незначний обсяг та несформованість мистецьких знань, недостатній рівень активності і самостійності студентів, а також переважання вузькоспеціалізованого підходу до формування виконавських компетенцій значною мірою гальмують процеси художнього розвитку майбутнього вчителя музики.

Разом з тим, дослідники проблем фортепіанної підготовки студентів (О. Алексєєв, А. Каузова, Г. Коган, А. Малінковська, Се Тін, І. Хотенцева, Г. Ципін, О. Шультяков та ін..) відзначають провідну роль художньо-образного сприйняття в організації та здійсненні навчально-творчої діяльності майбутніх учителів музики, а також підкреслюють доцільність цілеспрямованого

формування визначеного феномена у процесі інструментально-виконавської підготовки.

На основі аналізу методичної літератури та практики навчання студентів музично-педагогічних спеціальностей визначено, що індивідуальні заняття в класі основного та додаткового музичного інструменту містять значний потенціал ефективного формування художньо-образного сприйняття, суттєві якості якого більш рельєфно виявляються у майбутніх фахівців під час вивчення музичних творів та створення їх виконавських інтерпретацій. Така діяльність студентів створює найбільш оптимальні умови для комплексного розвитку художньо-образного сприйняття за рахунок систематичного опрацювання різноманітного за жанрово-стильовими, художньо-змістовими характеристиками музичного репертуару, цілеспрямованого набуття досвіду емоційного переживання, осмислення та передавання ідейно-образного змісту творів у процесі створення оригінально-неповторних виконавських інтерпретацій-концепцій, реалізація різних видів художньо-творчої діяльності (читання нотного тексту з листа, транспортування, гра в ансамблі, імпровізація тощо).

У розділі визначено, що формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики здійснюється як процес становлення, кристалізації художнього образу та пошуку відповідних (виконавських і вербальних) засобів його інтерпретації на всіх етапах роботи над фортепіанним твором (знайомство з нотним текстом, аналіз та детальне опрацювання твору, його образно-поетична вербалізація, вирішення художніх і технологічних виконавських завдань).

Визначено, що формування художньо-образного сприйняття студентів у процесі інструментально-виконавської підготовки потребує дотримання певних принципів та створення відповідних педагогічних умов. Обґрунтовано такі **принципи** розробки організаційно-методичних засад формування художньо-образного сприйняття: *творчої активності, індивідуалізації сприйняття, опори на асоціативні зв'язки мислення.*

Принцип творчої активності відображає творчий смисл діяльності художньо-образного сприйняття, що збагачує свідомість студента щоразу новими ідеями і образами, розвиває уяву і фантазію, спрямовує на самостійні пошуки нового художнього рішення у створенні образу твору та його інтерпретації. *Принцип індивідуалізації сприйняття* визначає взаємозв'язок процесів формування художньої свідомості та максимального розвитку особистісних характеристик сприйняття, вимагає урахування індивідуальних художніх потреб і можливостей студентів і націлює на культивування своєрідності, оригінальності та творчої свободи у виконавській діяльності. *Принцип опори на асоціативні зв'язки мислення* визначає роль художніх асоціацій з різних видів мистецтва для формування яскраво-цілісного художнього образу музичного твору.

Означені положення стали основою для визначення **педагогічних умов** ефективного формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, а саме: *активізації*

музично-слухової сфери студентів для виявлення усіх художньо-змістових характеристик музичних звучань, збагачення емоційної культури сприйняття; *стимулювання художньо-пізнавальної діяльності* для розкриття образного змісту творів через визначення їх логіко-сміслових компонентів, постійного поповнення мистецького тезаурусу; *створення ситуацій впливу різних видів мистецтва* з метою використання міжмистецьких зв'язків, елементів програмності для збагачення художньо-образної палітри сприймання, оцінки музичних явищ.

Визначені педагогічні умови передбачають використання **методів**: емоційно-слухової концентрації, активізації внутрішньослухових уявлень, рольової гри, розвитку асоціативних зв'язків мислення, аналізу художньо-змістових компонентів музичної мови, стимулювання творчого самовираження студентів, виконавської імпровізації, художньо-педагогічної інтерпретації та оцінки музичних явищ. Основними **формами** організації роботи визначено: індивідуальна, групова, пошуково-дослідницька, діалогова, творчо-діяльнісна, концертно-виконавська.

У **третьому розділі** – «Дослідно-експериментальна робота з формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки» — на підставі розробленої компонентної структури досліджуваного феномена визначено критерії та показники його сформованості; викладено зміст і результати проведення констатувального експерименту, виявлено рівні сформованості художньо-образного сприйняття з наданням якісних і кількісних характеристик, розроблено організаційно-методичну модель та експериментально апробовано методику формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, висвітлено хід формувального експерименту та проведено аналіз результатів дослідження методами математичної статистики.

На основі визначених компонентів структури художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики було розроблено **критерії та показники** його сформованості: міра глибини емоційного переживання настроїв музики та художня змістовність музично-слухових уявлень (*емоційно-перцептивний критерій*); наявність активного фонду музично-теоретичних знань і ступінь розвиненості мисленнєвих операцій і процедур (*когнітивно-операційний критерій*); рівень володіння засобами художньо-метафоричного вербального тлумачення змісту образів музики, здатність до створення оригінальних виконавських інтерпретацій музичних творів та вміння надавати обґрунтовану оцінку художньо-естетичної значущості і привабливості музичних явищ (*інтерпретаційно-оцінний критерій*).

З метою визначення реального стану сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики було проведено **констатувальний експеримент**. Педагогічне обстеження проводилось у відповідності до розроблених критеріїв і спрямовувалось на виявлення міри прояву структурних компонентів художньо-образного сприйняття та визначення рівнів їх сформованості у студентів II-III курсів денної форми навчання. Були

використані такі *діагностичні методи*: опитування, контент-аналіз, комплексно-порівняльний аналіз музичних творів, перевірка наявних музично-теоретичних знань, вивчення результатів різних форм контролю навчальної успішності студентів, спостереження, бесіда-інтерв'ю з викладачами. Аналіз результатів констатувального етапу дозволив виявити три рівні сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики: високий, середній, низький.

Високий рівень сформованості художньо-образного сприйняття, до якого було віднесено 13,9 % респондентів, відображає творчо-активний характер їх художньо-пізнавальної діяльності, розвинутий інтерес до музичного мистецтва, бажання постійно збагачувати художньо-комунікативний досвід. Представники цієї групи виявили здатність до глибокого проникнення у художньо-образний зміст музичних творів, як на рівні емоційно-чуттєвих переживань, так і в процесі аналітичної діяльності. Студенти, віднесені до цього рівня, продемонстрували ґрунтовні музично-теоретичні знання, вміння свідомо і доцільно користуватися понятійним апаратом мистецтва для вербалізації художньо-образних характеристик музики, здатність до оригінально-творчого мислення на основі активної роботи асоціативних механізмів психіки, уяви, фантазії. Дані студенти показали високу результативність у створенні художньо-яскравих концепцій виконання музичних творів, володінні технічними та виразними засобами передавання образно-змістового наповнення музики, його адекватного оцінювання. Ці респонденти розуміють важливість розвитку художньо-образної свідомості як складової професійної підготовки майбутнього вчителя музики.

Середній рівень сформованості художньо-образного сприйняття було зафіксовано у 31,2 % респондентів. Вони продемонстрували задовільний рівень емоційної та музично-слухової чутливості у вирізненні образних елементів музичних звучань, здатність до усвідомлення художньо-виразного змісту музичної мови. Ці студенти володіють недостатнім обсягом необхідних знань, у зв'язку з чим часто зазнають труднощів у процесі художньо-аналітичної та інших видах інтелектуальної діяльності. Сприйняття цих студентів спирається переважно на стандартні зразки-схеми, знайомі ознаки, яскраві елементи музичного мистецтва, що певним чином гальмує процеси творчого мислення, уяви. У музично-інтерпретаційній діяльності ці респонденти демонструють достатній рівень володіння прийомами емоційно-виразного виконання музичних творів, проте не завжди виявляють переконливе бажання втілювати оригінальні творчі задуми; оцінним судженням цих студентів бракує обґрунтованості та художньо-естетичної змістовності.

Низький рівень сформованості означеного феномена було виявлено у більшості опитуваних (54,9 %). У студентів цієї групи спостерігається формальне ставлення до музичного мистецтва, їх емоційна реакція на художньо-образний зміст часто є непередбачуваною, а музично-слухові уявлення позбавлені образної змістовності внаслідок вкрай незначного досвіду художньо-естетичного спілкування з музичними явищами. Знання цих студентів незначні за обсягом, часто розрізнені та поверхневі, а художньо-

інтелектуальні можливості свідомості, що задіюються в процесі переживання і осмислення логіки розвитку образної сфери музики, знаходяться у стадії становлення. Студенти цієї групи також виявилися не готовими до усвідомлення значення та професійної актуалізації художньо-образного сприйняття, не спроможними до продуктивної творчо-пізнавальної діяльності.

За результатами констатувального експерименту було виявлено, що у більшості студентів сформованість художньо-образного сприйняття відповідає низькому та середньому рівням. Це зумовило необхідність створення організаційно-методичної моделі (рис.1, с.12) та розробки експериментальної поетапної методики формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки (на заняттях з основного та додаткового музичного інструменту – фортепіано).

Методика формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки ґрунтувалася на визначених принципах (творчої активності студентів, індивідуалізації сприйняття, опори на асоціативні зв'язки мислення) та передбачала застосування у навчальному процесі розроблених педагогічних умов (активізація музично-слухової сфери, стимулювання художньо-пізнавальної діяльності, створення ситуацій впливу різних видів мистецтва) та форм педагогічної роботи (індивідуальна, групова, пошуково-дослідницька, діалогова, творчо-діяльнісна, концертно-виконавська). Методику було апробовано у перебігу формувального експерименту.

Методика *формувального експерименту* спрямовувалась на становлення індивідуально-неповторних якостей художнього сприйняття студентів на основі збагачення особистісного досвіду переживання, осмислення та інтерпретації змісту музичних творів і впроваджувалась у навчально-виховний процес протягом трьох *етапів* (*емпатійно-комунікативного, інформаційно-змістового та технологічно-результативного*).

Виходячи з мети і завдань кожного з етапів формувального експерименту, були розроблені спеціальні методи роботи зі студентами для забезпечення системності та послідовності формування всіх компонентів структури художньо-образного сприйняття майбутніх фахівців.

Так, на першому, *емпатійно-комунікативному* етапі, завдяки використанню комплексної методики емоційно-слухової концентрації (художньо-слухове спостереження, складання «Словника образів звучань», ідентифікація емоційних станів), методу активізації внутрішньослухових уявлень, студенти навчилися більш глибоко переживати емоційно-виразне звучання музики, розвинули чутливість музичного слуху та збагатили художнім змістом власні слухові уявлення, набули вмінь художнього переведення перцептивних (сенсорних, візуальних) відчуттів у реальні виконавські дії на основі перспективного музичного мислення та творчої інтуїції.

Внаслідок упровадження на другому, *інформаційно-змістовому* етапі експериментальної роботи таких методів, як: рольова гра, розгорнутий аналіз авторського тексту та створення візуально-просторових аналогій-уявлень про

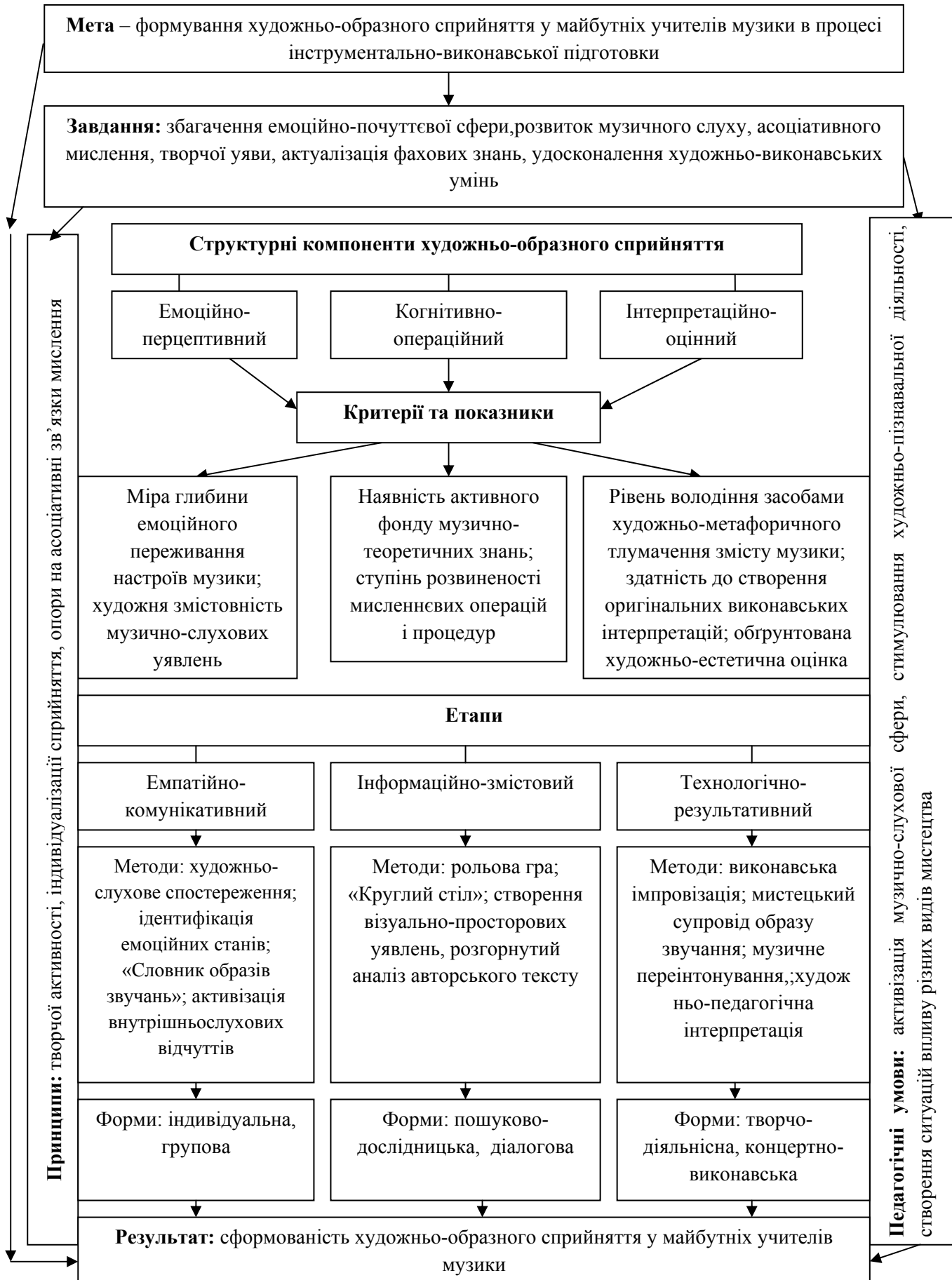


Рис.1. Організаційно-методична модель формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки

образ форми музичних творів, студенти поглибили фахові знання, потрібні для осмислення логіки організації, розвитку образної сфери музики, удосконалили навички художньо-пізнавальної діяльності (аналіз, порівняння, класифікація музичних явищ), розвинули уяву та асоціативно-образні зв'язки мислення.

Впровадження на третьому, *технологічно-результативному* етапі експерименту методів переінтонування музичного матеріалу в процесі його інтерпретації, виконавської імпровізації, мистецького супроводу образу звучання, надмірної художньої індивідуалізації виконання, художнього перекладення музики для фортепіано, створення різних видів художньо-педагогічної інтерпретації, методу ієрархічної шкали оцінок (для розвитку індивідуально-орієнтовних параметрів естетичного оцінювання) дозволило студентам розвинути практичні уміння втілювати художньо-слухові уявлення в оригінальні музичні інтерпретації, удосконалити прийоми емоційно-виразного виконання, збагатити художньо-вербальну палітру тлумачення образів музики та їх адекватного оцінювання.

З метою встановлення кількісних та якісних змін у рівнях сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики було проведено контрольний експеримент. Отримані результати, використання статистичних і математичних засобів їх обробки та інтерпретації (лінійний коефіцієнт кореляції К. Пірсона) засвідчили, що у студентів експериментальних груп зростання високого рівня сформованості визначеного феномена відбулося у значно більшій мірі, ніж у студентів контрольних груп (високий рівень – 30,7 % проти 14,9 %; середній рівень – 44,6 % проти 33,7 %; низький рівень – 24,7 % проти 51,4 % студентів експериментальних та контрольних груп відповідно).

Таблиця 1

Динаміка сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики

Рівні	Констатувальний зріз		Контрольний зріз			
	Студ. (202)		КГ (101)		ЕГ (101)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	28	13,9 %	15	14,9 %	31	30,7 %
Середній	63	31,2 %	34	33,7 %	45	44,6 %
Низький	111	54,9 %	52	51,4 %	25	24,7 %

Одержані результати дали підстави зробити висновок про ефективність експериментальної поетапної методики формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки та доцільність її використання у практиці підготовки фахівців мистецьких спеціальностей.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики, що знайшло відображення у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці поетапної методики формування означеного феномена в процесі інструментально-виконавської підготовки. Результати експериментального дослідження підтвердили правомірність основних теоретико-методологічних положень, засвідчили вирішення поставлених завдань та дали підстави для таких **висновків**:

1. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої наукової літератури, сучасної освітньої практики доведено актуальність проблеми формування художньо-образного сприйняття у студентів музично-педагогічних факультетів як провідного виду їх навчально-пізнавальної та творчо-виконавської діяльності, фахово значущої якості, необхідної для успішного вирішення завдань музичного, художньо-естетичного виховання школярів. Теоретичний аналіз і узагальнення категоріального апарату дисертаційного дослідження надали можливість уточнити сутність понять «сприйняття», «художній образ», «художнє сприйняття» та розкрити їх значення для обґрунтування змісту художньо-образного сприйняття майбутнього учителя музики та розробки організаційно-методичних засад його формування.

2. Художньо-образне сприйняття майбутніх учителів музики у дисертації визначено як здатність особистості до почуттєво-інтелектуального осягнення емоційно-виразного, поетико-метафоричного змісту музичних творів з метою його трансляції учнівській аудиторії засобами виконавської та вербальної інтерпретації.

Розроблено та обґрунтовано структуру художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики, яка охоплює емоційно-перцептивний, когнітивно-операційний та інтерпретаційно-оцінний компоненти. Емоційно-перцептивний компонент містить елементи: емоційна реакція та музично-слухові уявлення, що виникають у студентів під час спілкування з музичними творами. Успішність формування цього компоненту залежить від здатності до глибокого емоційного переживання настроїв і характеру музичного звучання, чутливості музичного слуху для продукування та збереження у свідомості створених на основі перцептивних відчуттів музично-слухових уявлень як інтонаційно-образних орієнтирів на шляху осягнення художньо-образного змісту творів. Когнітивно-операційний компонент складається з елементів: музично-теоретичні знання та мисленнєві операції і процедури. Перший відображає обсяг і глибину спеціальних музично-теоретичних знань, потрібних студентам для осмислення логіки організації та розвитку образної сфери музики, втілених у систему наукових понять і визначень; другий елемент – мисленнєві операції раціонального та художнього пізнання. Інтерпретаційно-оцінний компонент складається з виконавської і вербальної інтерпретації творів та естетичної оцінки музичних явищ. Його формування передбачає оволодіння прийомами

емоційно-виразного виконання музичного твору на основі суб'єктивно-неповторних уявлень про образ-концепцію його інтерпретації, вміння користуватись вербальними засобами художньо-метафоричного тлумачення, оцінки та передавання музичного змісту.

3. Доведено, що інструментально-виконавська, зокрема фортепіанна підготовка може виступати засобом формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі спеціально організованої, педагогічно керованої діяльності студентів з вивчення та виконання різноманітних за жанрово-стильовими, художньо-змістовими характеристиками навчального репертуару, цілеспрямованого збагачення досвіду емоційно-чуттєвого переживання образів музики та їх інтерпретації.

4. Встановлено, що організація педагогічної роботи з формування художньо-образного сприйняття у студентів на індивідуальних заняттях з фортепіано базується на принципах: творчої активності студентів, індивідуалізації сприйняття, опори на асоціативні зв'язки мислення. У дослідженні визначені педагогічні умови, застосування яких сприяє ефективному формуванню означеного феномена у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, а саме: активізація музично-слухової сфери, стимулювання художньо-пізнавальної діяльності, створення ситуацій впливу різних видів мистецтва.

5. У дисертаційній роботі розроблено критерії та показники, що необхідні для діагностики стану та рівнів сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики, серед яких: міра глибини емоційного переживання настроїв музики; художня змістовність музично-слухових уявлень (емоційно-перцептивний критерій); наявність активного фонду музично-теоретичних знань; ступінь розвиненості мисленнєвих операцій (когнітивно-операційний критерій); рівень володіння засобами художньо-метафоричного (вербального) тлумачення змісту образів музичного мистецтва; здатність до створення оригінальних виконавських інтерпретацій музичних творів; вміння надавати обґрунтовану оцінку художньо-естетичної значущості та привабливості музичних явищ (інтерпретаційно-оцінний критерій).

Аналіз результатів констатувального експерименту виявив рівневу характеристику сформованості художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики (високий рівень було зафіксовано у 13,9 %, середній – у 31,2 %, низький – у 54,9 % респондентів), що зумовило необхідність розробки та впровадження нової ефективної методики формування досліджуваного феномена.

6. У межах дисертаційного дослідження розроблена, теоретично обґрунтована та експериментально перевірена поетапна методика формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, що включала три взаємопов'язані етапи дослідно-експериментальної роботи. На першому, емпатійно-комунікативному етапі вирішувалось завдання активізації образно-слухової та емоційно-почуттєвої сфери у майбутніх учителів музики для збагачення художньої палітри слухових уявлень, музичних переживань. Завдяки

використанню методів емоційно-слухової концентрації, активізації внутрішньослухових відчуттів студенти навчилися більш глибоко та свідомо реагувати на образний зміст творів, знаходити відповідні йому характеристики, набули вмінь уявного переведення сенсорних (акустичних, візуальних) відчуттів у образи звучань на основі перспективного музичного мислення та творчої інтуїції. Метою другого, інформаційно-змістового етапу експериментальної роботи було актуалізувати та поглибити музично-теоретичні знання студентів, розвинути інтелектуально-художні можливості мислення для пізнання і розуміння логіки організації та розвитку музичного змісту, ролі художньо-виразних елементів мови музичного мистецтва. Застосування таких методів, як: рольова гра, наведення на асоціації, комплексний аналіз фортепіанних творів, створення візуально-просторових аналогій-уявлень про форму музичного твору допомогло студентам удосконалити уміння оперувати понятійно-категоріальним апаратом мистецтва для здійснення різних видів художньо-пізнавальної діяльності, сприяло розвитку образно-асоціативних зв'язків мислення, творчої уяви, фантазії. Завдання технологічно-результативного етапу полягало у набутті студентами практичних умінь щодо втілення художньо-слухових уявлень у реальні образи звучання на фортепіано, вдосконаленні прийомів емоційно-виразного виконання, оригінальної інтерпретації музичних творів, збагаченні спектру художньо-вербального тлумачення образів музики та їх адекватного оцінювання. Цьому сприяло впровадження у процес інструментально-виконавської підготовки творчих методів: виконавської імпровізації, мистецького супроводу образу звучання, художнього перекладення музичної фактури для фортепіано, створення різних видів художньо-педагогічної інтерпретації тощо.

Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи дали можливість зафіксувати позитивну динаміку зростання середнього та високого рівнів сформованості художньо-образного сприйняття у студентів експериментальних груп порівняно зі студентами контрольних груп, що підтверджує ефективність і практичну доцільність запропонованої методики.

Дане дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Предметом подальшого наукового вивчення можуть стати питання формування психологічної установки студентів на сприйняття художніх образів музичних творів, удосконалення змісту фортепіанного навчання майбутніх учителів музики.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА:

1. Чжан Їфу. Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики в процесі роботи над інструментальним твором / Чжан Їфу // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. – К., 2015. – Вип. 17 (22). – С. 110-113.

2. Чжан Їфу. Педагогічні принципи формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання / Чжан Їфу // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. – Вип. 18 (23). – К., 2015. – С. 208-232.
3. Чжан Їфу. Зміст та структура художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики / Чжан Їфу // Наукові записки. Серія «Педагогічні науки» / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. — Кіровоград, 2016. – Вип. 143. – С. 223-226.
4. Чжан Їфу. Методика формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки / Чжан Їфу // Молодь і ринок : наук.-пед. журнал Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – 2016. – № 5 (136). – С. 164-169.
5. Чжан Їфу. Психолого-педагогічна діагностика сформованості художньо-образного сприйняття у майбутнього учителя музики/ Чжан Їфу // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К., 2016. – Вип. 20 (25), Ч. 1. – С. 98-104.
6. Чжан Їфу. Інструментально-виконавська діяльність як засіб формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики / Zhan Yifu // Intellectual Archive. – Toronto, 2014. – Vol. 3, № 6. – P. 52-58.
7. Чжан Їфу. Психологічні основи виконавської діяльності музиканта-інструменталіста / Чжан Їфу // Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ-ХХІ століть: збірник матеріалів та тез VIII-ї міжнародної науково-практичної конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 05.12.2014, м. Дрогобич) / [Редактори-упорядники А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич: Посвіт, 2014. – С. 40-41.
8. Чжан Їфу. Сутність поняття «художньо-образне сприйняття майбутнього учителя музики» / Чжан Їфу // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XIII Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької / [голов. ред. Г.І. Сотська]. Вип. 7 (11). – К.: Талком, 2016. – С. 282-285.

АНОТАЦІЇ

Чжан Їфу. Формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2016.

Дисертація присвячена проблемі формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-

виконавської підготовки. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми у науковій літературі, теорії та практиці вищої музично-педагогічної освіти.

Ґрунтуючись на теоретичних положеннях про художньо-образне сприйняття як провідний вид мистецької діяльності, професійно-необхідну якість педагога-музиканта, визначено сутність поняття «художньо-образне сприйняття майбутнього учителя музики» та його структурні компоненти (емоційно-перцептивний, когнітивно-операційний, інтерпретаційно-оцінний). Визначено принципи, педагогічні умови ефективного формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, а також критерії та показники сформованості даного феномена у студентів музично-педагогічних спеціальностей.

Розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено поетапну методику формування художньо-образного сприйняття у майбутніх учителів музики, що передбачала три етапи педагогічної роботи: емпатійно-комунікативний, інформаційно-змістовий та технологічно-результативний. Ефективність впровадженої методики виявилась у позитивній динаміці змін у рівнях сформованості художньо-образного сприйняття у студентів експериментальних груп у порівнянні зі студентами контрольних груп.

Ключові слова: художньо-образне сприйняття, майбутній вчитель музики, музично-слухові уявлення, інтерпретація, інструментально-виконавська підготовка.

Чжан Ифу. Формирование художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки в процессе инструментально-исполнительской подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2016.

Диссертация посвящена проблеме формирования художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки в процессе инструментально-исполнительской подготовки. На основе обобщения результатов теоретического анализа научной литературы, состояния развития современного музыкально-педагогического образования подтверждена актуальность формирования указанного феномена как основы обеспечения продуктивной учебно-познавательной и музыкально-исполнительской деятельности студентов, профессионально значимого качества, необходимого для успешного решения задач музыкально-эстетического воспитания школьников. Определена сущность понятия художественно-образного восприятия будущего учителя музыки как способность к чувственно-интеллектуальному постижению эмоционально-выразительного, поэтико-метафорического содержания музыкальных произведений с целью его трансляции ученической аудитории средствами исполнительской и вербальной интерпретации, а также его структурные компоненты: эмоционально-перцептивный, когнитивно-операционный и интерпретационно-оценочный.

Доказано, что инструментально-исполнительская, в частности фортепианная подготовка может выступать средством формирования художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки как деятельность, направленная на изучение разнообразного по жанрово-стилевым, художественно-содержательным характеристикам репертуара, систематического обогащения опыта эмоционального переживания и интерпретации содержания музыкальных произведений. Установлено, что эффективность формирования художественно-образного восприятия повышается благодаря: реализации принципов творческой активности студентов, индивидуализации восприятия и опоры на ассоциативные связи мышления; применению таких педагогических условий: активизации музыкально-слуховой сферы, стимулирования художественно-познавательной деятельности студентов, создания ситуаций воздействия разных видов искусства. Определены критерии, показатели и уровни сформированности художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки. Согласно данным, полученным после проведения диагностического эксперимента, у них преобладает низкий и средний уровни сформированности указанной способности.

Разработана и экспериментально апробирована методика формирования художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки на индивидуальных занятиях фортепиано, которая включала три этапа: эмпатийно-коммуникативный, информационно-содержательный и технологично-результативный. В зависимости от целей и задач каждого из этапов формирующего эксперимента в процесс инструментально-исполнительской подготовки студентов внедрялись методы, направленные на повышение эмоциональной чувствительности, художественной содержательности музыкального слуха, развитие ассоциативно-образных взаимосвязей мышления, воображения, умений творчески интерпретировать художественно-образное содержание музыки.

Констатация позитивных изменений в уровнях сформированности художественно-образного восприятия у будущих учителей музыки по всем критериям и показателям в результате апробации экспериментальной методики позволяет говорить об эффективности ее использования в системе профессиональной подготовки будущих педагогов-музыкантов.

Ключевые слова: художественно-образное восприятие, будущий учитель музыки, музыкально-слуховые представления, интерпретация, инструментально-исполнительская подготовка.

Zhang Yifu. Formation of an Artistic and Imaginative Perception Appropriate for Future Music Teachers in the Process of Instrumental Performance Training . – Manuscript.

Extended Abstract of Dissertation for Scientific Degree of Candidate of Pedagogic Sciences, Specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Music Teaching. – The National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2016.

The thesis deals with the issues formation of an artistic and imaginative perception appropriate for intending music teachers in the process of instrumental performance training. The problem under study has been summed up in the scientific literature, theory and skills of higher music and pedagogical education.

Based upon the theories about artistic and imaginative perception as a leading aspect of music performance, essential professional strength of a music teacher, the thesis outlines the essence of the concept “artistic and imaginative perception appropriate for intending music teachers” and its structural components (emotional-perceptual, cognitive-operational and interpretative-evaluative). The thesis defines principles, pedagogical provisions for effective training of artistic and imaginative perception appropriate for intending music teachers in the process of instrumental performance as well as a criteria system of this phenomenon formation for students of music and pedagogical department.

The thesis worked out, theoretically justified and experimentally proved the gradual methods for artistic and imaginative perception training appropriate for intending music teachers on which provided for three stages of pedagogical work: empathic-communicative, informative-substantial, technology effective. The efficiency of the methods under study registered the upward trend in the degree of well-formedness of artistic and imaginative perception of the students in the experimental groups in comparison with the students in the test groups.

Keywords: artistic and imaginative perception, intending music teachers, musical tone sensation, interpretations, instrumental performance training.



Підписано до друку 27.10.2016 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 377
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.